

SILENTIUM

Istom je svanulo, a otac već žuri u kavanu svojim korakom ne obzirući se na mene koji kraj njega uporno kaskam, da ne bih zaostao. Lako je ocu, on je bio lovac i svako jutro ustajao prije mene... ne prije mene, nego prije zore; gazio po kamenjarima jureći za kojekakvim zečevima. Ali njegova je Čukica bila od njega brža, to je jasno; onda je on kaskao za njom ovako kao ja. A jutro je hladno, makar je tek pri kraju ljeta, jer su sva jutra hladna... i na palmama duž obale još vise crni grozdovi nekakvih njihovih nepotrebnih plodova. More je jutros nemirno, prebacuje se na lukobran, barke plešu oko sidrišta. Puljizima ispadaju naranče, klopću u more, oni psuju na svom nerazumljivom talijanskom. Ali otac se ipak usopio, crven i debeo, kako ne će, kad toliko žuri. A ja se uopće i ne znojim.

– Ona brzo obavi taj svoj posao, pa pođe doma; moramo doći dok je još tamo – otac je sam sa sobom pričao, jedva gutajući zrak i pokašljujući. Pa pogledajući mene kao sugovornika – Ima ona sina tamo kod popova, već koju godinu, znat će ti sve reći...

– Sina ima u sjemeništu...?! – morao sam se jako zanimati za očeve vijesti, jer on je vrlo ozbiljno govorio i usprkos hladnu jutarnjem zraku koji ga je gušio. – Tebi će dati upute, a meni mora donijeti pismeni napatuk što ga izdaje uprava sjemeništa... I kako to oni, Bože moj, sve štampaju crno na bijelo i vode računa... ti popovi... koje knjige, koje košulje, bičve, faculete, koliko ovoga, koliko onoga... sve od a, bis, cet... Ali ne pitaju tko će sve to kupiti, platiti... E, da, jer ako nemaš – nemaš... ne dolazi pred njih! Meni se

čini da ti... si donio... imaš, ha? Bit će da imaš i više nego oni traže, znam ja Tonicu!

Ma ja sam šutio, šta ću. Nisam ni znao što su mi sve ugurali u kofer. A pred kavanom već je stajala neka mala žena i dočekivala nas stojeći raširenih nogu između bijelih željeznih stolova i držeći ispred sebe razastrtu veliku mokru krpu, kojom se peru podovi. Konobar je vrtio veliku ručku na zidu, i pred kavanu se spuštalo široko prugasto platno da štiti stolove od sunca, kad sunce dođe. Ako bude sunca. Onu tendu, da.

– Lijepo pozdravi, nauči se! – procijedio je otac, da oni ne čuju.

A konobar mu je već doviknuo:

– To je vaš sin, barba? Ricasti mali. Šestan.

Ja sam poslušno, kako su me učili, nazvao *dobro jutro* jedanput konobaru i jedanput ženi. Oni baš i nisu odgovorili, samo su se smijuljili, kao da sam to rekao u šali. Takav je ovdje običaj.

– Moj, moj... – odgovori otac zadovoljan onim što kaže konobar – Dobro jutro im! Dobro jutro!

– Ide u sjemenište kao i moj Marko – rekla je žena lijepo se smješkajući i odmjeravajući mene – Zna on gdje je dobro, a, mali? Kako se ono zoveš?

Mjesto mene odgovorio je odmah moj otac. Moj pape:

– Svi ga zovu Barbin, bit će po onom stricu tamo, ali on ne da, ne će, nego samo Lukica. Eto ti. Ima svoju volju. Ima pravo, zna tko je.

– ...I čigov je. Zna on, zna i gdje je dobro! – ponovi žena.

– Hm... – javi se konobar. U popova?

– Hm, hm... – odazva se i otac. – Sad je, eto, kod mene. Odgajali su ga tamo na Otoku. A bilo mu je i tamo dobro, valja reć, šta je je.

– Nije nigdje kao kod kuće, u svojoj kući – reče žena. – A sad će mu bit još i bolje, lijepo u zavodu... kao gospodin...

– Hm... – javi se opet konobar. – U njih?

A onda smo sjeli za tek oprani stol. Otac je već bio naručio od konobara crnu kavu i rekao mi nek se ne nasla-

njam na mokru ploču, kad je i žena sjela samo na polovinu stolice, kao da se boji da će je tko otjerati. Onda je otac, srčujući donesenu kavu, gutnuvši gutljaj vode, pokazao rukom ženu:

– Eto, sad pitaj kako je u sjemeništu, šta sve treba raditi i znati, ponašati se, kako se obući... zato sam te doveo ovamo.

Žena je već imala u ruci sivi list papira:

– Ovo je popis koji su mi tamo dali, i sve piše što treba donijeti. Evo – pa ga pruži ocu – ali ne mora se sve točno baš toga držati, ne gledaju tako strogo – doda ona namigujući meni i smješkajući se.

Na to je otac podigao oči, crvene i nabubrjele još od sna, zagledao se u ženu i onda progundao:

– A, e, da... Ti govoriš to... ma kakvi ste vi ljudi! Šta govoriš... ma šta ne mora?! Mora! Zašto bi pisali?... Nije se s njima nagađati!

– A što, bome! Ma gledaju ti oni kroz prste, ako nisi imovinskog stanja.

– Šta gledaju, kome... meni će oni gledat?! Nemoj me činiti, ajde, ajde! Kao da ja njih ne znam. Ne bih ja bio od manjega, niti za sramotu. Nama ne treba... to... da nam popuste. Imamo što treba. Da traže i više... – Samo je tako nekako izgledao malo ljutit, a žena je šutjela. Dugo je ogledavao, okretao list, i onda konačno, nataknuvši naočale, stao poluglasno sricati – Deset rupčića... rupčića... maramica... faculeti... troje gaće... znam, znam, ne gaće, nego oće reći mudante... dva ručnika... to su šugamani... šta mi se činidu fini...! Idemo dalje! Tri košulje... debelu maju... najmanje jedno stajaće i jedno... šta je to stajaće... aha... oba tamno zagasite boje. Preporučuju se duge hlače, ali može i nekoliko pari... hm... odmah nekoliko pari, ništa manje... aaa... dugih debelih tamnih, aha, to bičve... čarape uz kratke hlače... ajde, da... mmm... četku ovu... četkicu onu... – pereš li ti i zube, gospodičiću, a? – zapita me – ...ja, ja – slovkao je polako i promuklo točku po točku, a mi smo gledali i pozorno i pobožno, da vidi kako slušamo...

Navečer je sestra spremala prtljagu, upravo kao da putujem daleko negdje u Italiju, ili čak u Zagreb, na kraj svijeta. Plakala je, premda je bila mnogo starija, i govorila je kako bi sve bilo drukčije da je mama živa. Onda bih i ja bio odrastao ovdje u Splitu, a ne bih morao biti drugima na teret. Kao da sam ja, borati... ljudi moji, kome sam ja bio... na teret?

– Nina – rekao sam stojeći kraj uplakane sestre i pridržavajući poklopac baula u koji je ona slagala odjeću – Ma zašto je pape uvijek ljut? Stalno se bojim da će me tući.

– Ma njega ti ne poznaš. Bojiš ga se... A i ja ga se bojim... ali on ne tuče – rekla je tiho kroz suze Nina – ne bi on nikad udario. Samo očima prijeti, pogledom udara gore nego šibom. Ne boj se ti njega ništa. Ja ga se još i bojim, jer sam žensko. Ma ne puno. Onako. Ti se ništa ne boj. Samo budi poslušan.

– Pa rekli ste da ga se bojite i vi. – Unatoč opomenama, i dalje sam govorio svojoj sestri *vi*. Bilo mi je neprikladno, tek sam ju nedavno prvi put u životu vidio, a ona je gospođica, nije dijete ni moj par. I zgodna je ko vrag! Miriše ko oltar za svibanjske pobožnosti. Otac mi je već pred parobrodom na pristaništu rekao: to ti je sestra Nina, a ja sam tvoj otac – i nije me baš ni sasvim poljubio, nego onako malo privukao i samo mi pružio ruku kao sebi ravnom odraslom čovjeku. A ona da. Ona me svega izlizala. A sada mi još kaže: ako mi budeš govorio *vi*, ja ću tebe zvati *velečasni*! Ne će, tako samo kaže.

Sutradan smo krenuli u sjemenište. Otac i ja. Nina je već morala biti tamo. Izdaleka sam prepoznao dugu golemu zgradu u kojoj se nedavno polagao prijamni ispit. Jer ima na krovu zvjezdarnicu. I rešetke na prozorima.

– Slušaj, da ti kažem – rekao mi je otac dok smo se primicali zgradi – zapamti što ti otac kaže, jer ti on želi dobro više nego svi drugi: pop i advokat nikad nemoj biti! Jesi me razumio. Sve drugo, ali nemoj biti ni pop, niti advokat! Jesi me čuo? Eto, to ti je moja poruka, sinko, na početku tvoga

života i školovanja. Upamti je! I drži je na pameti! – i onda mirno produži dalje kao da ništa nije ni rekao.

E, sad. A zašto? Ja nisam pitao zašto, ali me je zbušnjivalo s pravom. Zašto?! Čemu onda popis odjeće, čemu ta roba u baulu? Zašto onda idemo kamo idemo? Zašto nisam polagao prijamni vani. Je li mi zato Barba na odlasku rekao: *Nemoj ništa poslušati što ti svoj pape bude govoriti. On je uvijek bio neznabožac. Živi u grihu i ostat će kako jedno živina bez duše. Nerazumna. Che Iddio mi perdoni! Kad se moram tako reći.*

U željeznoj rešetki nad vratima bila su u luku salivena slova. Poluglasno sam slovkao ne očekujući od oca da mi kaže što to znači: *RELIGIONI ET BONIS ARTIBUS*. Kao što sam i očekivao, ništa se ne razumije, samo znam da *relidioni* znači razne vjere, jer je talijanski reliđon – vjera. Samo ne sa *G*, nego s *D*, ali se prepoznaje.

Otac je odlučno pozvonio i uhvatio me za rame:

– Reci onda popima da će ti štramac i sve drugo doći kočijom. I zapamti – reče kao da je na nešto jako ogorčen – imaj na pameti, ja sam tvoj otac, Nina ti je sestra, mi smo tvoji, a ne itko drugi! – i tada me prvi put u životu nekako poljubi, to jest izbode svojim brkom.

Kad su se preda mnom otvorila unutrašnja sjemenišna vrata, njega više nije bilo.

U čekaonici su me čekali Nina i stariji sjemeništarac, koji je u jednoj ruci držao dio moje prtljage i obećavao na rastanku Nini da će uvijek paziti na mene i, što je najvažnije, nukati me da učim. Rekli su mi da je to Joso, sin ribara Andra koji radi na Barbinoj tuneri, da on već polazi šesti razred, i da će, majketimile, još ove godine postati klerik.

Htio sam se s njim pozdraviti kao s našim seljakom, po domaći, ali on se nije snašao, nego samo promućao:

– Faljenisus, mali!

– Vazda, vazda budi hvaljen! – upao je odnekud postariji svećenik koji je banuo iza mojih leđa. Mršav, samo u crnome odijelu sustegnuto se smijao, pokazujući ipak ve-

like bijele zube, plosnate i razmaknute. Kao u šali, udario je Josa po ruci i izbio mu iz džepa na hlačama palac što se tamo bio zakvačio.

– To si tamo na praznicima naučio, šta-šta! – A isto-
vremeno je mene gladio po kosi neprestano se smiješeći, i
kao da ne opaža Ninu, onako lijepu, koja se naglo užurbala
da će otići. Sigurno mu je bilo neugodno što je tako lijepa, a
njoj, što mu je tako neugodno. – Vazda budi hvaljen, sinko
moj, vazda budi hvaljen! Ti si nam novi, šta-šta? Novi? E, a
onda ćemo ovu kosicu... zzzicc! Na nulu, nulericom pokositi!
To je higijenski za glavicu i zdravo protiv taštine, šta-šta!

– Da, da, Morić. Novi je. Mi smo već dolazili ovamo...
bili smo na upisu. Luka Morić je on. Ali još prije na prija-
mnom ispitu... kod profesora Barbettija..

– Ummhm. Razumijem. Dobro. Jasno, jasno... jasno, gos-
pođice. Vjerojatno sestra, dakako... jasno, da, drago mi je.

– Da, da, sestra... Poljubi me Lukica, Nina mora ići.
Hajde, dobar budi; slušaj velečasnoga i drži se uvijek Josa;
on će ti biti pravi prijatelj i... pri svakoj ruci!

– No-no-no, *pri ruci* valjda, katkad, donekle, i u pr-
vo vrijeme... možda i da. To će se vidjeti... druženje među
razredima sjemenišna pravila, strogo, strogo zabranjuju.
Ali *prijatelj* pak ne. Ne, ne. To je isključeno. Nikako to ne
će ići! I ne dolazi u obzir! Ali vi budite bez brige... i njego-
vi kod kuće... Dječak će ovdje naći druge roditelje... i svoje
drugove... Neka se vaši ništa ne brinu! A sada, ja vas lije-
po pozdravljam, gospođice Morić! Hvaljen Bog! Lijep po-
zdrav! Do viđenja!

Zamisli, koliko pozdrava: *lijepo pozdravljam*, pa *gos-
pođice*, jer i to je pozdrav, pa *hvaljen Bog*, pa *lijep pozdrav*,
pa *doviđenja*! Ali to se i ne mora uvijek tako! To on. Ne sje-
ćam se kako se predstavio Nini... Padežić... Madežić...

Nisam ni opazio kad je Nina otišla. Iščezla je, ni sam
ne znam kako. Slično kao što je bio i otac nestao. Na čas
sam se bio zagledao u ona velika vrata nad kojima piše
UČITELJ JE OVDJE I ZOVE TE, a ona je nestala, vidio
sam samo gdje se vratar vraća pošto ju je propustio.

Joso je u taj čas u predvorju skrušeno izvješćivao velečasnoga da sam ja došao dan-dva ranije, kako bih se malo snašao u novim okolnostima... jer »živio je«, kaže, »na mom otoku«... sve sam čuo, dok sam čekao da me povede. I čuo sam don onoga, kako li se zove, kako odgovara Josi:

– Dobro, dobro, neka bude. Nadam se da su tražili dopuštenje od nekog drugog starješine; meni se nije nitko obratio. Ja samo vidim da je on tu. Pa u redu. Ionako ste se mnogi već vratili, šta-šta! Ne možete bez svoje *Almae matris*... – te sam riječi već vidio u sjemenišnome tisku, ali nije bilo napisano značenje. I još sam čuo kako se valjda našalio: – Dojadilo vam ministriranje provincijskim kapelanima!

Ostavši nasamu s Josom i uzlazeći širokim izlizanim kamenim stubama na drugi kat, još sam se u sebi snebivao, da koji to tamo učitelj... da koga to zove, treba li se kome javiti... ali Joso mi je nabrzinu objasnio da je to zavodska kapela...

– Mi je zovemo crkva, jer to nam je jedina bogomolja. Pa i veća je od obične kapele... A tko zove. Tko? Bog zove. Vjernike. On je svima nama učitelj. Odzivati ćeš se, ne boj se, svakodnevno po više puta – smješkao se, jer zna stvari o kojima ja pojma nemam, ležernošću starijeg i pametnijeg. Sjajan je, iako je ribarev sin i seljak, šta to smeta! Stao mi je tumačiti sve što oko sebe vidimo, kao da je u svojoj kući. Samo ovo nije kuća, nego palača!

Na središnjem stupu okruženom stubištem, nalazi se glavno kućno zvono na potez, čiji konopac seže do vratarove kabine u prizemlju (tko je mogao naslutiti da će desetak godina poslije to zvono doći u posjed Ivanu, malo starijem seminarcu od mene, književniku iz Medova Doca!?), a nad zvonom je postolje sa obojenim kipovima Svete Obitelji, u kojoj sve troje imaju jako crvene usnice, kao da im zubi krvare. Naokolo na zidovima uokvireni nerazumljivi latinski natpisi, ili, Joso kaže, *izreke*, ali i hrvatske izreke nekako zakukuljene, pitajboga, *PUK NAM JE OTAC, A ZEMLJA MAJKA NAŠA*... I onda ispod toga *TKO LAŽE TAJ ČE I KRASTI*... To mi je jasno, jer je krađa veći grijeh od

laži. Pa zatim *NEMOJ ZABORAVITI KOLIKO HARNOSTI DUGUJEŠ ZAVODU KOJI TE ODGAJA*. Joso je dobio da harnost duguje *za vodu*. Ali se brzo u šali ispravljao »Ne, ne, ne samo za vodu, šalim se... i za riblje ulje! Hehehe! Znaš li da za večerom na Badnjak dobivamo u blagovaonici i malo rakije na dnu čaše?! Ozbiljno! Tri suhe smokve i gutljaj prave rakije. Ne bi čovjek vjerovao!«. A inače, svaki dan riblje ulje.

U izrezbarenoj crnoj kutiji visoko na zidu iznad odmoršta oglasio se sat sa njihaljkom. Na to Joso reče, videći da sam se osvrnuo:

– A ono što se klati zove se pendul.

– E, znam, vidio sam kod gospođe De Missanti, samo nisam znao... Ona to zove *pendola*.

Kada smo zastali pred visokom i širokom ostakljenom stijenom, Joso svečano objavi:

– Ovo je tvoje spavalište. Broj devet. Ovdje ćeš spavati godinu dana, a onda... dalje...

– Dalje?!

– Svake godine u novu učionicu, u novi školski razred, na novo klecalo u crkvi, na novo mjesto u menzi, i tako redom... pa i u novo spavalište. Dormitorium. A kada stigneš do viših razreda, onda ravno u Malu Sibiriju gore pod krovom. Prvu godinu je najbolje. Pravi sanatorium.

U latinskom skoro sve završava na *-um*. Jedino *menza*, i ne kaže se *Sibirium*...

U prostranoj i prozračnoj spavaonici poredani su uza zidove jednaki željezni kreveti s obje strane. S lijeve strane svakoga kreveta stoji sivi ormarić u obliku klupe za klečanje: gore vratašca za rublje, dolje poklopac za cipele. Sa žičane krevetne mreže Joso je podigao cedulju i objavio:

– Ovdje piše tvoje ime: to je tvoj krevet. – A onda, pošto je pročitao imena mojih susjeda: – Bit ćeš do viceprefekta, nekoga mog kolege šestaša; čuvaj se razgovora. U sjemeništu je najvažniji MUK. Šutjeti. A »spavalište je odmah poslije crkve«, piše u sjemenišnim pravilima. Koje svi citiramo, a nikad ih nismo vidjeli. – Pa pokaže prema

crnoj ploči na zidu i pročita: *SILENTIUM*. To je muk. Tišina. Šutnja. Razumiješ?

– Silentium?

– Ne. Čita se silencium.

Nisam htio ništa prigovoriti, ali zašto onda ne napišu odmah onako kako se i čita? Nego sam samo pitao:

– A zašto muk, zašto tišina... šutnja? Zašto to treba?

– Treba tako – odgovori ozbiljno Joso – *TIŠINA U SAMOTOVANJU, U SAMOĆI...* potrebna je, zbilja! Kad bi je barem bilo svugdje! Vidiš, ono ispod, manjim slovima piše *IN SOLITUDINE ET SILENTIO PROFICIT ANIMA DEVOTA*. Šutnjom, mûkom, to jest u tišini, čovjek se usavršava, postaje bolji i mudriji. Sve u svemu: ne govori bedastoće i ne sluša tuđe.

– A kako se kaže bedastoća? Ima li na latinskom jeziku takvih, pogrdnih riječi?

– Kako ne! Sve što hoćeš reći, možeš reći i na latinskom. A glupost se kaže stulticija, ali se piše *stultitia*.

Opet!

I nismo onda više o tome govorili, iako je meni dani-
ma još zveckalo u glavi *titia, titia*.

Ma dobro, treba prije naučiti mrtvi jezik mrtvih Roma i Rema, pa tek onda ispravljati pogriješke..

Posprezivši dio prtljage, uputio sam se u obilazak sjemenišnih prostora i u veliki zavodski vrt. Vratar mi se glasno smijao kad me ugledao na stubama u kišnoj kabanici. Vikao je:

– Kud si se ti, mladiću, uputio tako...?!

Ma jednostavno sam odšutio, povrijeđen, a i posramljen. Zapravo ogorčen, stao sam se vraćati uza stube. Pa, k vragu, nikad se nisam oblačio sâm! Uvijek je mama pripremala, sad ćeš obući ovo, sad navući ono, davala mi u ruke odjeću, ili me sama odijevala svojom rukom! Šta se ruga, budala jedna! Čemu služi kabanica... vani možda pada..., kad ovdje gore svjetla... Još je vikao odozdo:

– Guštira novu kabanicu! Ma vidi belaja! Guštira kabanicu! A sunce ko usrid lita!

Kad sam se donekle sabrao i smirio i opet sišao u atrium, dočeka me je Kristov kip pružajući iz svog pozlaćenog staklenika prema meni ruku, a drugom pokazujući svoje srce svo krvavo. Svojim tankim nježnim prstima gotovo je doticao staklenu stijenku pred sobom, činilo se da bi možda išao i dalje da mu staklo ne smeta. Drugom rukom pokazivao je krupno crveno srce svoje, koje je izašlo na površinu i iz kojeg izbijaju zlačane zrake i vitičasti plamenovi na sve strane. Gledao me nježno i patnički, zdravlja mi, ravno u mene, gotovo zaljubljeno, a u isto vrijeme nekako odsutno. I začudo, kao da mi je ovaj sveti lik govorio: *I ja sam u ovoj kući stranac!* Zatvoren u ovaj izlog, kao u krletku. *Ništa ne znam o životu ove kuće! Ne mogu zaviriti ni iza ovog ugla u hodnik...* Instinktivno sam se odbio od tih priznanja, odstupio sam, pogotovu kad sam pod kipom pročitao pozlaćene, u drvo urezane riječi: *SINKO, DAJ MI SRCE SVOJE!* Uistinu me je steglo oko srca, naročito na ono: *u ovoj kući stranac!* I šta će mu u tome izlogu još i tolika naša srca! Gdje bi s njima?!

U atrium je iz predvorja dopirala jednolična škripa zaljuljanih željeznih karika opšivenih kožom i poluglasni razgovor starijih dječaka koji su se okupili pod stupovima kraj gimnastičkih sprava u nadsvođenom prostoru između atrija i parka. Nadmetali su se u žustroj raspravi hoće li danas biti krunica i blagoslov kao obično tijekom školske godine, ili samo krunica, kao za vrijeme praznika. U vrtu je sipila sitna predjesenska kišica. Jesam li ja točno znao da treba kabanica!!! »Sunce ka usrid lita«. Glupost. Imao sam pravo! A u dnu vrta ispod visoke živice ogrtala se sumaglicom i prozračnom zavjesom tužne rosulje lurdaska špiljica s Madonom sklopljenih ruku zagledanom pod nogama u jezerce sa zlatnim ribicama.

I tada mi je prišao neki nabusiti i polušaptom zaprijetio:

– Druže, primi bratsku opomenu da izvadiš ruke iz džepova! – Otresao se, pogledao me sažalno, i dohvativši se

obližnjeg konopa što je visio sa stropa, zanjiše se i stane verati na mišice, ozbiljno i samosvjesno, siguran da je zaslužio pozornost ostalih. U posljednji čas sam se uspio odmaknuti da me ne dohvati teški čvor na dnu konopa, koji se razmahao i šibao lijevo i desno pod nogama onog penjača. Nisam ja, čovječe, navikao da mi tako zapovijedaju! Ne znajući što da mu odbrusim, doviknuo sam mu oponašajući njegov ton:

– Primi ti bratsku opomenu da padneš s konopa!

Ali što ćeš ti vidjeti – rekla bi teta Katica *nećete mi verovati* – on na to iznenada kao gromom ošinit stane padati s konopa takvom brzinom, da se veliki čvor na dnu počeo brzo okretati u sve manjoj i manjoj spirali, a sam konopac nije više mlatarao na sve strane kao prije, već se počeo žustro previjati svrdlajući. Pavši četveronoške na beton, gimnastičar ogleda svoje dlanove na kojima se koža odljuštila od trenja. Svi su čekali što li će sada reći, ali on mi samo priđe malo nakostriješen i reče u po glasa, kao muškarac muškarcu:

– Treba imati poštovanja, znaš, prema starijemu! I znati za što se daje opomena! Mogao sam se polomiti! Jer što je nemoguće... nemoguće!

Nisam shvaćao što taj zapravo hoće od mene, ali su mi poslije drugi prišli, a jedan se zgražao:

– On je u šestom razredu, čovječe, najveći svetac! Jesi ti lud!

Što da mu na to kažem? Osjećao sam se nezalicom, a nisam znao kako se opravdati. Šesti razred! Kao Joso! Samo kržljiviji, reklo bi se da je u trećem. I što hoće reći ono *svetac*?

– On uvijek prima opomene. Uvijek svaku, čovječe Božji! Svaku opomenu prima! Da mu daš običnu opomenu, da kažeš samo »primiopomenu«, to je dovoljno. Da ostane na kiši cijeli dan. On bi ostao!

– Ne može cijeli dan... za vrijeme škole... ali za vrijeme odmora može – reče jedan plašljivo.

– A ti njemu odmah *bratsku!* Nastradat ćeš ti, vidjet ćeš!

– Za bratsku opomenu on bi učinio sve što mu kažeš! Nema ti što ne bi za bratsku uradio, družo moj! Nema toga! Ti si... ti si... ćaknut malo!

– A zašto on meni da vadim ruke iz... – Ma kako se nisam odmah sjetio kako je Josu klepnuo starješina... – moram reći da su mi uši gorjele kao da sam ja tresnuo s konopa i glavom o beton.

– Zato jer je to najstrože zabranjeno! Blesane!

– Zabranjeno je i reći *blesane* – primijeti onaj pomirljivi.

– Nije točno! Zabranjeno je reći drugu *budalo!* *Blesane* je samo kao nadimak... kao da kažeš *neznalico* i slično.

– Za veliki prekršaj bratska opomena... za manji obična! A zašto si je ti uopće njemu dao? Nije ništa učinio. Iz osвете, je li? Da, iz osвете! Koji si ti... Rugaš se s opomenom! I tužit ću te starijem prefektu, neka znaš!

Ja sam se nečujno povukao, što sam mogao!, i da bih malo skrio svoj stid, zanjihao sam se na konopu stružući potplatima po betonu. Kako bih se donekle iskupio, pitao sam glasno – Kako se on može onako visoko popeti na mišice?! To je nemoguće!

Onda mi onaj priđe:

– Dođi ovamo!

Ispod jednog stupa na samom rubu predvorja, gdje suhi beton graniči s mokrom od kiše zemljom, zaustavili smo se i zavirili: s desne strane kroz tri niska široka prizemna prozora nazirale su se crkvene klupe. Na jednoj od klupa klećao je u polutmini onaj svetac gimnastičar, pobožno sklopivši ispred brade ruke, zatvorenih očiju, nepomičan i oborene glave.

– Peče ga savjest. Dao si mu opomenu da padne, a on je samo skliznuo... To je pravi svetac, a ti si nečastivi, da znaš! Tužit ću te i za to!

U polutamnoj učionici, gdje sve zaudara na ulje kojim su premazani daščani podovi, dobio sam mjesto u prvoj klupi. Već otprije stajala je tamo ceduljica s mojim imenom, kao i u spavalištu, blagovalištu, crkvi.

– Što se premišljaš, sjedni! – viknuo je prefekt, kad sam nakon molitve još jedini ostao na nogama zagledan u izrezbarenu ploču svoje klupe pokušavajući odgonetnuti slova i šare.

– Sjedni! – došapne mi i susjed.

Pod izrezuckanim poklopcem, punim kanalića i ru-pa, našao sam svoje nabacane knjige onako kako sam ih u žurbi jutros bio odložio.

Susjed podigne i svoj poklopac, zakrije se njime od očiju prefekta, koji je već sjedio za katedrom sučelice razredu, i došapne mi:

– Ja idem natrag kući! Ne sviđa mi se škola.

– Već?!

– K vragu sve! Idem. Dolaze po mene.

– Zašto?

– Ovdje smrdi. U polju je čist zrak. Bole me već koljena od klečanja...

Na kraju učenja, čim se oglasilo zvono, nahrupili smo svi u hodnik, poletio sam i ja, ali su se nagurali ispred mene... Don stariji prefekt, onaj Madežić, kako li, stajao je kraj vrata i opalio mi strašnu ćušku, kao grom iz vedra neba. Zašto!?

– Moraš biti zadnji, je li?!

Moj drug iz klupe, kad smo izašli na hodnik, porugljivo se smijao, a meni su frcnule suze. Pa netko mora biti zadnji!!!

Te prve noći u novom životu, među stranim ljudima, posve sâm, daleko od majke i kuće, dugo nisam mogao zaspati. Dok sam lijegao svi su me zadirkivali zbog moga popluna izvezena zlatnim koncem. Dobro sam upamtio da u spavalištu mora vladati muk, ali prefekt je prvi glasno rekao:

– Vidi se tko je u pamuku odgajan!

Onda je nastala graja i zadirkivanje. Oni gologlavi i neuredni iz Muća i okolice jedva su dočekali da ismiju moj poplun koji im je toliko... bô oči... ili boo... ne znam kako

bih to napisao, ali znat će se što sam htio reći. Prefekt je ipak ozbiljno rekao da je za danas učinio iznimku, kao za prvu večer, jer još i nije baš počeo školski režim. Sutra više nema ni jedne riječi! Pa je stao psikati, šištati da se sav upljuje, uhvatila ga je panika, što ako je stariji prefekt negdje pritajen...

Kad su već svi pozaspali, ja sam gledao i sjetio se kako je mamina prijateljica govorila da bi morala zašiti očne kapke ako hoće oči sklopiti. Glupost! Tek onda ne bi mogla zaspati! Od bolova. Ja nisam mogao zaspati, jer sam se odjednom u tami osjetio usamljenim i jadnim, pa mi je sa zavišću došao pred oči drug iz klupe koji je odlučio otići. Samo ja nemam ništa protiv škole, barem tako mislim, nego... ovo sve tu... A možda je i on mislio na zavod, ne na školu, pa mi se smijao. A osim toga, misao na kuću vlaži mi oči, ali to je za prvo vrijeme razumljivo.

Stakleni zid spavaonice iza kojega je u hodniku gorjelo prigušeno rumeno svjetalce noćne tinjalice, kakvo nisam nikad vidio, niti znao da postoji na svijetu, nego mi je u početku izgledalo kao pokvarena žarulja, koja samo što nije pregorjela, naime, taj golemi stakleni zid pričinjao se kao pročelje neke bolničke... neka ulazna pregrada... kad uđeš u veliku bolnicu... ili prirodoslovno-fizikalni laboratorij s prvoga kata, nasred kojeg stoji visoki ukočeni ljudski kostur obješenih dugačkih ruku. Kako može bilo koji čovjek spavati u velikome izlogu i još sa toliko nepoznatih ljudi!

Pod mojim izruganim poplunom bilo je ugodno toplo, ali sve okolo tako hladno, bijelo, službeno, kao da nije stvoreno za spavanje, nego radi liječenja ospica i trčkaranja nekih bijelih liječnika i bolničarki s iglama, kao da nisam u kući pod krovom, nego negdje izložen, izbačen, kao da će me svaki čas pregaziti koja od tolikih kočija što kruže ovim gradom, možda upravo ona koja mi donosi stvari. Nitko se u ovoj golemoj kućerini ne brine posebno o tebi, nitko te i ne zove imenom, već po prezimenu, kao u župnom uredu. Nikoga nije briga što je tebi ovdje sve nepoznato, da ne znaš što ti je činiti, da se ne snalaziš u običa-

jima i pravilima. Dobro, u redu, ne moraju reći *sunce moje, dušo moja, srce, lipi moj...* šta će mi to... ali mogu barem biti toliko pažljivi i pristojni da prevedu i razjasne sve one tolike izreke po zidovima, koje nemaju uopće pravog značenja, čim ih ne razumiješ, pa ni onda, nego nešto okolišaju... *TKO LAŽE TAJ ĆE I KRASTI...* Ma nemoj! Tko kaže? Zašto bi to bio isti čovjek, može jedan lagati, a drugi krasti! A može jedan početi odmah krasti, a da uopće nije prije toga lagao. Svaki dan ljudi lažu..., kada bi bilo i toliko lopova, svi bismo već bili bez gaća. Tko izmišlja sve te besmislice! I onda, pa zašto pišu toliko na latinskom, ovdje smo svi Hrvati, a naš jezik je sto puta razumljiviji nego bilo koji strani jezik, pogotovu ako je taj strani još i mrtav, kako se javno priča, ako je još i skroz mrtav. Kako mrtav može uopće govoriti? Ma uopće! Kao da si upao među neke koji ne poznaju vanjski život i svijet, a još manje kako se govori kod nas na otoku. Zašto je smiješno ako imaš na poplunu cvijeće i lišće; to je ukras, da bude ljepše. Cvijeće i lišće su prirodna pojava, obično iz vrta, ili iz šume, šta tu ima da se krepava od cerekanja, Vlaji nepismeni! I onda traže harnost! A za što? Ima pravo moj Joso – za vodu!... *Koji te odgaja!* Čovjeka se odgaja tako da mu se kaže: budi pristojan, ne srči, ne pljuvaj, ne pišaj u krevet, neee... a ne da mu se brani staviti ruku u džep; zašto ga imamo!? Džep. Osim toga, ja ne ću nikad biti svetac – tooo zaboravite! Nisam fakin ni neznabožac, kao moj... kao što kaže Barba da je moj pape..., ali da klečim po cijele dane... i primam nepravedne ćuške... jok! Barem ne odmah u početku dok još nisam klerik i dok to nije grijeh.

Činilo se da sam još jedini ja bio budan... a i sa suzama oko nosa, nažalost. Na hodniku sam začuo tiho škripanje cipela i onda ugledao iza stakla starijeg prefekta gdje stoji nepomično i gleda u sobu. Tko zna već koliko dugo! Zato mi se valjda i bio pričinio onaj visoki kostur u prirodoslovnom laboratoriju! Vrata spavališta se tiho, ali naglo otvore sasvim. Nije se moglo razabrati koji je od dvojice starijih prefekta, ali tako je visok samo Padežić-Madežić,

zakrio je svjetlo iz hodnika... Nisam se još ni uspio namjestiti kao da spavam, kad se iz tame začuo jasni šapat: »Hvaljen Isus, djeco!«. Sve je ostalo tiho, odgovor je izostao, nisam znao što da radim... odjednom mi se otme: »Navijek!«. Da ne ostane posve bez odgovora. Zasjenio me stariji prefekt, kao da me pokrio crnim plaštem. Onda je sjeo na moje klecalo i malo se nadnimio nad moje uzglavlje... Vidio sam da je to on... don stariji prefekt, koji dijeli pljuske.

– Ne tako glasno, ne glasno!... Ne spavaš, šta-šta?

Bio je, bio to on. Još pogotovu kad mi se razbistrio pogled od suza. Ali sam šutio, shvatio sam da sam prevaren, jer možda ga je još tkogod čuo, ali se nije odazvao.

– Što radiš? Zašto ne spavaš? – Čačkao je iz navike zube nekom nevidljivom čačkalicom, ili noktom... čime li. – Misliš na mamicu, na sekicu. Kako se ono zove, šta-šta? – Kao da mi nije popodne odalamio jednu masnu!

– Antonija. A sestra Nina. Ali nisam... na njih...

– Zašto onda ne spavaš? Šta-šta! Na prvi kucaj zvona da si mi izletio iz ovih zlatnih ružica! Ujutro nema koprca-nja! Tko je galamio tu večeras... čulo se, ha? Tko je brbljao u spavalištu? Ne znaš? Šutiš? Iskren si sa svojim starješinom, je li? Vidim, vidim. Hajde, zaklopi oči! Spavaj, spavaj, sutra ćemo razgovarati. Što si ono rekao Marku? Kako si se ponio prema starijem drugu? To ćeš mi sutra ispričati...

– Komu?

– Pst! Zaklopi oči! Poslije doručka dođi k meni!

Onda se tiho, na gumenim potplatima, samo jedva čujno škripeći, odšetao po spavalištu. Na povratku mi je nekim ključićem kucnuo po metalnom podnožju kreveta i iskliznuo iz sobe kao duh. A ja, pogotovu, još dugo nisam mogao zaspati.

U tamno jutro, probudila me opet ćuška. Prestravljen, kroz slijepljene trepavice ugledao sam volovsko Padežićevo lice. Svi su već bili budni. Iz kuta spavališta začuo se prasak prigušena smijeha, ali sva su lica bila ozbiljna, samo se Padežić kesio pokazujući zube i oponašajući ljudski smijeh. Susjed viceprefekt upravo je sjedao na svoj krevet još

poluodjeven i zbunjeno tražio cipele u donjem dijelu klecala. Nitko nije progovorio ni riječ, a Padežić je zatitrao pod nabuhlim izbuljenim očicama, zabijelivši raštrkanim zubima, otvorio brevijar i laganim korakom, mičući usnama svoju jutarnju molitvu odšetao u dno spavaonice tražeći nervozno u naborima reverende džep svojih hlača s rupčićem. Naš viceprefekt, šestaš, počeo je bezrazložno psikati i požurivati na umivanje.

U dugoj sjemenišnoj kapeli u kojoj su s obje strane narezane klupe za klečanje, osjeća se miris svježih ljiljana i ustajali zadah tamjana i voska. Klupe su u dnu visoke, a prema oltaru postaju sve niže. U prolazu između njih u redu po jedan ulaze, kao i uvijek, prvašići, ali su ovaj put budući klerici već zauzeli svoja mjesta. Moj se red lagano primicao prema oltaru, čekao sam sklopljenih ruku da zauzmem svoje mjesto. Za niski pult propovjedaonice, nalik na školsku klupu, sjeo je svećenik u svjetlucavoj izlizanoj halji, i tihim glasom pozdravio hvaljenisusom.

– Draga djeco, dragi moji seminarci!

Ogledao sam se, ali nitko nije uzvraćao na pozdrav, svi su pobožno prekrivenih ruku na prsima sjedili u svojim klupama netremice i gledali u velečasnog. Njegove su se debele usne na oblome licu objesile i isticale, počele se mljaskavo previjati kao gusjenice... Govorio je o tome kako je duhovnik i otac i majka; sve što tišti sjemeništarca on će reći svome duhovniku, a ovaj će pomoći, on će ga s Božjom pomoći pridici, okrijepiti, osokoliti, osnažiti... i sve tako... dati mu jakosti da se odupre napastima i slabostima tijela.

Naša su tijela nečista, to jest, nisu nečista tijela, nego samo sklona nečistoći, pa mogu biti onečišćena, mi svojim mislima i djelom možemo tijela onečistiti, uprljati put napasnicu duše, najjače đavolovo sredstvo i oružje. I mi se moramo svakodnevno čistiti, krotiti svoje meso, trapiti tijelo, osjetila i duh, udove svoje obuzdavati... Sveta pričest najveći je sakrament čistoće, našeg spajanja s krvlju i tijelom Spasiteljevim... *Gospodine, nisam dostojan da uniđeš*

pod krov moj, recimo pokajnički, ali i učinimo sebe dostojnim, očistimo se, i ozdravit će duša naša, kao što je ozdravio sluga satnikov u današnjem svetom evanđelju.

Duhovnik je pun svetoga žara, sjajnih obraza i gorućih očiju pogledavao negdje pored mene, zanosio se svojim riječima i porukama evanđelja i napajao naše duše toplom, neviđenom slasti, pa sam i ja, sjedeći u prvom redu ispred same propovjedaonice, trepćući očima pratio svaki duhovnikov pokret, a moj molitvenik bio je već na nekoliko mjesta poprskan govornikovim kapljicama; sa sočnih usana prskale su kapi i na moje ruke... ali blage riječi što su proljetale kroz dubinu kapele i vraćale se nekako nadzemaljskije i tajanstvenije, kao da su oživjele u mislima svih nas sve do klerika u zadnjim klupama, poticale su i u mene dubok osjećaj poštovanja i blaženstva, i nisam se mogao obzirati na tu neugodnu kišicu. Pozorno sam promatrao vlažne usnice na kojima se ljeskala tanka zraka izlazećeg sunca što se kroz teške zavjese prokradala u kapelu na duhovnikove ruke i obrve. Na usnama je poigravala iskra svjetlosne kapljice, pa sam ipak nesvjesno u nekoj refleksnoj strepnji pratio njezino titranje i poigravanje, i kad bi se na usne probila riječ *pričest*, kapljica bi se rasprsla u magličasti škropac što bi se prosuo u zlatnu nit sunčeve svjetlosti. Neprimjetno sam žmirkao skrivećke brišući nadlanicom lice kao da me je tobože nešto zasvrbjelo, a onda nadlanicu o hlače.

Pred oltar je izašao klerik i počeo stijenjem na trstiki pripaljivati voštanice, namještati misal, zveckati staklenim ampulicama s vinom i vodom, nabacujući jastuke za klečanje na goli mramor, pa su se oči i nehoteć odvrćale od propovjednika dok je duhovnik privodio kraju svoje tumačenje evanđelja. Uto osjetim na svojim usnama situ hladnu kap, trgnuo sam se i ruka instinktivno posegne da ju obriše. Duhovnik u taj čas naglo ušuti u pola riječi. Okrenuo sam se k njemu i uzdrhtao, ali mi on, gledajući me ravno u oči, poluglasno reče:

– Sinko, prodrmaj svog druga! Nesretnik.